

JORDBRUKSELÄNDET I SOVJETESTLAND

Av ALEKSANDER KAELAS

Skördekatastrof hotar i Estland

Skördeläget i Sovjet-Estland tycks i år utveckla sig i katastrofal riktning. I Tallinns radio hör man senaste tiden, hur hundra- och tusentals arbetare och tjänstemän från städerna, tvångsvis skickats till landet att försöka rädda vad räddas kan. Tallinns radio meddelar, att t. o. m. gruvarbetarna från oljeskifferdistriktet åkt till kolchoserna. Hittills hade just oljeskifferdistriktet betraktats som det allra viktigaste i Estland. Att nu gruvarbetarna blev skickade till kolchoserna, tyder på att skördeläget måste vara mycket allvarligt.

Sv. Dagbladet 17.9.51.

DEN 31 juli 1951 tillkännagav Tallinns radio, att i Sovjetestland sammanslagningen av de hitintills befintliga små kolchoserna till stora, mäktiga kollektiv nu var praktiskt taget slutförd. Det finns nu 1 055 jordbrukskolchoser. I vart och ett ingår i genomsnitt 100 forna bondgårdar. Kolchoser har nu i medeltal drygt 2 000 hektars omfång, varav över 750 hektar är åkerjord. I varje storkolchos finns det i genomsnitt 120 kor, 50 svin, 40 får och 350 fjäderfän.

Dessutom finns det i Sovjetestland 85 fiskarkolchoser (enligt »Rahva Hääl», i fortsättningen citerad RH, för den 31 juli 1951), som huvudsakligen sysslar med fiske men som även har åkerjord i mindre omfattning, och 86 sovchoser (RH 15 maj 1951), d. v. s. statliga jordbruk. De sistnämnda har bildats av enstaka större mönstergårdar, som sovjetmyndigheterna inte har låtit införlivas med kolchoserna utan staten direkt tagit hand om.

Av all åkerjord har enligt officiella uppgifter 98 % kollektiviserats (RH 31 juli 1951), d. v. s. tillhör antingen kolchoser eller sovchoser. Återstående 2 % av åkerjorden tillhör ännu privata jordbrukare. De sistnämnda är enligt föreliggande uppgifter i huvudsak mycket små småbruk inne i skogarna, på långt avstånd från större byar.

Större jordbruksmaskiner, såsom traktorer, såningsmaskiner, skördetröskor och tröskverk har samlats i statliga traktorstationer, varifrån de efter vederbörlig överenskommelse och mot ersättning utlämnas till kolchoserna för användning. För närvarande finns det i Sovjetestland 61 sådana statliga traktorstationer (RH 13 maj

1951). Dessutom finns det 6 statliga grundförbättringsstationer (RH 20 juli 1951), vilka mot vederbörlig ersättning utför större torrlägnings- och dräneringsarbeten åt kolchoser och sovchoser.

Kolchoser och traktorstationer lyder under lantbruksministeriet och sovchoser under sovchosministeriet. Dessutom finns det en överstyrelse för grundförbättring och en byggnadsstyrelse för kolchoserna, som är direkt underställda ministerrådet, d. v. s. regeringen. Av dessa leder den förstnämnda de statliga grundförbättringsstationernas arbete och överhuvud taget hithörande verksamhet, den andra handhar däremot projekteringen och uppbyggnaden av s. k. kolchoscentraler (agrostäder).

* * *

Att vinna en något så när objektiv översikt över det tillstånd, i vilket Sovjetestlands jordbruk egentligen befinner sig, har nu under sex års tid varit helt omöjligt. Fr. o. m. 1944, d. v. s. från och med den andra sovjetockupationen, till slutet av år 1950 publicerade sovjetmyndigheterna inga absoluta siffror vare sig om åkerarealens omfång, om skörden, kreatursbeståndet eller den animaliska produktionen, endast procentsiffror, som skulle angiva de framsteg, som sovjetjordbruket hade gjort under det ena eller andra året, men därvid togs till basis för jämförelsen 1944 års krigssommar eller någon gång år 1945. Men år 1944 blev det i en del av östra Estland överhuvud taget inte sått någon säd, i en del av västra Estland blev säden inte bärgad på hösten, och många kreaturshjordar drev omkring i skogar och på vägar framför fronten. Med en sådan statistisk metod kunde förstas efter varje följande år påvisas en stor framgång. Men även dessa procentsiffror var det svårt att lita på, ty underligt nog stämde de ofta nog inte överens, ibland visades det t. ex. att den besådda arealen hade ökat med 10 %, en annan gång angavs emellertid för samma år 20 procents ökning. Man fick därför det intrycket, att dessa procentsiffror, som presenterades i propagandistiskt syfte, helt enkelt var tagna ur luften.

Först i slutet av år 1950 och i början av innevarande år blev det för första gången möjligt att få insyn i jordbrukets verkliga tillstånd i Sovjetestland. Ivan Käbin, den nye allsmäktige sekreteraren i det estniska kommunistpartiets centralkommitté, framlade nämligen vid plenarsammanträde med partiet den 6 december 1950 ett *femårsprogram* för jordbrukets utveckling i Sovjetestland

(se RH 15 dec. 1950), varpå i januari följde en av ministerrådet och partiets centralkommitté gemensamt utfärdad förordning angående jordbrukets *femårsplanen* (se RH 26 januari 1951). Såväl i programmet som i planen finns enstaka absoluta siffror, som möjliggör för oss att få inblick i de verkliga förhållandena. Efter deras publicering har ytterligare några absoluta siffror kommit fram genom att de kommit till användning i Tallinns radio och i »Rahva Hääl». Det är sannolikt att de siffror, som presenteras både i planen och i programmet, är riktiga. Om de inte skulle vara det, så har sovjetmyndigheterna förskönat dem litet i sin egen propagandas intresse. Då vi därför i det följande utgår från dessa siffror, kommer vi möjligen att framställa jordbrukets nuvarande situation i Sovjetestland såsom varande bättre än den i själva verket är, inte tvärtom.

Den största överraskningen i det av Käbin framlagda programmet levererade han med följande yttrande: »Den huvuduppgift, som nu ligger framför oss, är att öka produktionen av vete och annan spannmål med den beräkningen, att republiken efter de närmaste 4—5 åren skall kunna försörja sig helt med sin egen spannmålsskörd.» Med andra ord, man skall inte längre behöva importera spannmål. Detta understrykes också av »Rahva Hääl» i ledaren den 15 dec. 1950, och samma grundtanke genomgår också det inledande partiet av femårsplanen. Varken Käbin eller »Rahva Hääl» antyder emellertid med ett ord, varför Estland, som före sovjetockupationen var fullständigt självförsörjande i fråga om spannmål och exporterade en betydlig mängd fläsk, ägg och smör, nu måste importera spannmål. Men på denna fråga får vi svar, då vi här nedan närmare betraktar, hur under sovjetmaktens beskydd såväl den besädda arealen som avkastningen per hektar har förändrats.

Den odlade arealens storlek.

Enligt det av Ivan Käbin framlagda programmet måste under de närmaste fem åren särskild vikt läggas vid sådana arbeten som bortrensande av buskar på åkrarna, torrläggning (dränering) och uppodling. För detta ändamål måste man vid sidan av de statliga grundförbättringsstationerna ställa upp speciella grundförbättringstrupper vid 30 statliga traktorstationer (RH 18 april 1951). Som resultat av allt detta grundförbättringsarbete måste programenligt hela den besädda arealen öka med 24 %. Hur stor den besädda arealen för närvarande är uttryckt i hektar, eller hur

stor den måste vara år 1955, det omnämnes inte i Käbins jordbruksprogram.

I femårsplanen finns det dock också en del absoluta siffror. Enligt denna måste nämligen i Sovjetestland efter fem år 539 000 hektar (därav i kolchoser 510 000 — ca 95 % — och i sovchoser 25 000 har) vara besådda med spannmål. Om man räknar med en ökning av 24 %, måste följaktligen för närvarande inalles 434 000 har vara besådda med spannmål.

Om vi bortser från större delen av landskapet Petseri och den smala remsan på östra sidan av Narvafloden, vilka områden nu inte mer hör till Estland utan är direkt förenade med Sovjetryssland, så var i Estland år 1939, före sovjetockupationen, arealen för spannmål i runt tal 560 000 hektar. Därav kan vi draga den slutsatsen, att för närvarande över en fjärdedel av den tidigare odlade åkerarealen måste ligga för fäfot. Till i stort sett samma slutsats kommer vi också på en annan väg. Om vi nämligen räknar med att, såsom tidigare angivits, varje kolchos har i genomsnitt 750 hektar åkerjord och att kolchosernas åkerjord utgör ungefär 95 % av hela åkerarealen, så måste det i Sovjetestland för närvarande finnas sammanlagt ungefär 831 000 har åkerjord. 1939 fanns emellertid på samma territorium sammanlagt ungefär 1 058 000 har åkerjord. Följaktligen måste ungefär 242 000 har eller nästan en fjärdedel ligga i träde.

Alltså innebär den med stora later framlagda grundförbättringsplanen i realiteten endast uppodling av den åkerjord, som under sovjetregimen råkat i lägervall. Att en del av den forna åkerjorden för närvarande ligger för fäfot och att på några ställen t. o. m. snårskog börjat växa på den, därom har på illegala vägar två trovärdiga meddelanden kommit till Sverige, ena gången 1949, den andra 1950. Och nu har troligen av misstag följande meddelande kommit in i »Rahva Hääl» för den 4 augusti, som gäller en upprepade gånger lovordad mönsterkolchos »Bolsjevik» i Valgadi-striktet: »... bland årets sädesfält fanns det en stor mängd åkrar, som redan över 10 år hade legat i träde och nu redan var täckta med tät småskog...».

Käbin omtalade också i sitt förut omnämnda jordbruksprogram, att man inte ännu har kunnat komma upp till den besådda areal, som före kriget var i bruk — »på grund av sabotage av kulakerna, som har låtit bli att beså en del av jorden». Det är svårt att fatta, hur inverkan av »kulakernas sabotage» har kunnat göra sig gällande många år framåt, då det inte längre finns en enda »kulak».

Aleksander Kaelas

Man vet, att f. n. redan 98 % av hela åkerjorden är kollektiviserad, och »Rahva Hääl» har upprepade gånger skrivit, att »kulakernas klass» är förintad.

Avkastningen per hektar.

Enligt femårsplanen måste avkastningen per hektar i kolchoserna till år 1955 stiga till följande siffror: höstrågen 18—20 centner, höstvetet 19—20 centner och vårvetet 18—19 centner; i sovchoserna skall höstrågen avkasta 24 centner per har. (En centner = 50 kg.) Avkastningen per har måste följaktligen nu vara ännu mindre. Hur liten den i verkligheten är, därom har inga uppgifter lämnats.

Under självständighetstiden före sovjetockupationen gav höstrågen i Estland i genomsnitt 26,2 centner, höstvetet 27,2 centner och vårvetet 19 centner, allt per hektar. Sålunda skall enligt femårsplanen skörden per hektar i kolchoserna endast vad vårvetet beträffar till år 1955 närma sig självständighetstidens nivå; höstvetet och höstrågen når däremot inte ens upp till $\frac{3}{4}$ av skördeutfallet före kollektiviseringen.

Antalet husdjur och fjäderfän.

Inga som helst uppgifter har publicerats om hur stort antalet *hästar* för närvarande är i Sovjetestland. T. o. m. i den ovan nämnda femårsplanen för jordbrukets utveckling säges ingenting om hästar. Det kan vara möjligt, att det är en statshemlighet. Också i skildringar av enstaka mönsterkolchoser i »Rahva Hääl» omtalas aldrig antalet hästar. Det är därför också omöjligt att göra ens en ungefärlig beräkning av detta. Ett är emellertid säkert, nämligen att hästbeståndet för närvarande måste vara betydligt mindre än år 1939. Det är inte otänkbart, att det bara uppgår till hälften av antalet detta år, då det fanns över 210 000 hästar på Sovjetestlands nuvarande territorium.

Inte heller beträffande antalet *nötkreatur* har några direkta uppgifter blivit publicerade. Men i betraktande av vad som meddelas om den animaliska produktionen måste det ungefärliga antalet kor vara mindre än hälften av antalet år 1939, då det fanns över 445 000 kor på Sovjetestlands nuvarande territorium. Till nästan samma slutsats kommer vi också på en annan väg. Om vi nämligen beräknar, att varje kolchos har i genomsnitt 120 kor, såsom tidigare omnämnts, och att omkring 75 % av kolchosfamiljerna äger en egen ko (i varje kolchos finns i medeltal 100 familjer enligt RH

18 april 1951), så får vi, om vi därtill lägger 5 % för jorden utanför kolchoserna, ett ungefärligt antal av 216 000 kor, d. v. s. mindre än hälften av nötkreatursbeståndet år 1939. Enligt planen för jordbrukets utveckling måste kreatursbesättningarna till år 1955 ökas med 90 % i kolchoserna. Följaktligen kommer antalet kor inte ens år 1955 att uppgå till tillnärmelsevis samma antal som år 1939, desto mer som kolchosböndernas egna kor inte kan öka i antal 90 %, om det överhuvud taget får öka.

Inga siffror om antalet *svin* har heller publicerats. Men fläskproduktionen ger vid handen, att antalet torde vara omkring en tredjedel av 1939 års svinbestånd; det fanns då på Sovjetestlands nuvarande territorium över 422 000 svin. Om vi på samma sätt som vi gjorde beträffande nötkreaturen utgår från uppgifterna om kolchoserna och därvid räknar med att varje kolchosfamilj har en egen gris, så kommer vi fram till siffran 166 000 svin, d. v. s. ungefär 40 % av 1939 års siffra. Enligt femårsplanen måste antalet svin i kolchoserna till år 1955 öka med 120 %; det blir alltså ändå mindre än år 1939.

Det saknas också uppgifter om antalet *får*. I femårsplanen säges endast, att deras antal till år 1955 måste öka med 73 %. Med samma beräkningsmetod som vi tillämpade för nötkreatur och svin och under antagande, att varje kolchosfamilj har ända till två egna får, får vi ändå allt som allt bara 265 000 får. År 1939 fanns det emellertid på Sovjetestlands nuvarande territorium över 650 000 får.

Endast i fråga om *fjäderfå* kan man beräkna det nuvarande antalet på grund av uppgifter i Käbins ovan nämnda jordbruksprogram. Enligt detta fanns det i Sovjetestland den 1 november 1950 249 000 fjäderfän. För närvarande torde deras antal vara något större. År 1939 var antalet fjäderfän på Sovjetestlands nuvarande område ungefär 1 600 000, d. v. s. mer än sex gånger större. Enligt planen skall antalet fjäderfän till år 1955 öka 267 %. Följaktligen stiger antalet enligt denna plan inte ens till hälften av antalet före ockupationen.

I samband med att Käbin behandlade programmet för äggproduktionens utveckling yttrade han ordagrant följande: »1950 års plan för kläckningsstationerna har blivit överträffat. Det har kläckts 475 000 kycklingar, vilket skulle ha fullkomligt säkerställt fullföljandet av planen för fjäderfäskötselns utveckling under år 1950, men bristande utfodring och dålig skötsel förorsakade ett stort antal kycklingars död», så att det den 1 november endast

fanns 35,7 % av det antal fjäderfä, som borde ha funnits enligt planen. Detta faktum utgör en mycket slående karakteristik av kolchosordningen och samtidigt av hur det ofta går i realiteten med femårsplanernas fullföljande inom jordbruket.

Den många gånger anförda femårsplanen för jordbrukets utveckling förpliktar bl. a. kolchoserna till »beslutsam kamp mot att kreaturen dör undan».

Den animaliska produktionen.

Av Käbins jordbruksprogram framgår, att *mjöl*kproduktionen år 1950 var i medeltal 1 600—1 700 kg per ko och år i kolchoserna. Det är betydligt mindre än år 1939, då genomsnittssiffran för hela landet var 2 187 kg och för besättningar under ständig veterinärkontroll t. o. m. 2 950 kg. Eftersom kolchosernas kreatursbesättningar f. n. står under ständig kontroll av zootekniker, så skulle egentligen mjölkproduktionen per ko och år under fjolåret jämföras med den sista siffran, 2 950 kg. Enligt femårsplanen för jordbrukets utveckling måste år 1955 varje ko i kolchoserna ge i medeltal 2 750 kg mjölk, vilket är 200 kg mindre än siffran för kontrollbesättningar år 1939.

Den förut nämnda planen för jordbrukets utveckling går bl. a. ut på, att under de närmaste fem åren öka mejeriernas *smör*-produktion 2 1/2 gånger, så att man år 1955 kan producera 22 000 ton smör till avsalu. Följaktligen måste produktionen av salufört smör för närvarande vara ungefär 8 000 ton, d. v. s. cirka hälften av 1939 års produktion; då tillverkade mejerierna på Sovjetestlands nuvarande område ungefär 16 000 ton smör, varav ungefär 13 000 ton exporterades. Men man måste därvid komma ihåg, att år 1939 smör producerades på bondgårdarna för eget behov och till dels också för den inhemska försäljningen i ganska stora mängder. Ny för tiden går kolchosernas hela mjölkproduktion till mejerierna. Och dessutom är det knappast troligt, att kolchosbonden själv kan använda så mycket smör som 1939 års lantman kunde göra. Med hänsyn till alla dessa omständigheter måste skillnaden mellan den nuvarande smörproduktionen och 1939 års ännu vara betydligt större än ovan anförda siffror synes visa.

Produktionen av *fläsk* måste enligt planen öka fyra gånger, så att man år 1955 skall kunna tillverka 38 000 ton fläsk till avsalu. Följaktligen måste f. n. ungefär 9 500 ton fläsk produceras för försäljning. På det nuvarande Estlands territorium producerades år 1939 ca 28 000 ton fläsk till avsalu, alltså nära tre gånger mer än

nu. Estland exporterade då 16 000 ton fläsk. Dessutom måste man räkna med att bonden säkerligen år 1939 hade större möjlighet att äta fläsk än kolchosbonden av i dag. Skillnaden mellan produktionen av fläsk då och nu måste därför i realiteten vara ännu större.

Produktionen av ägg till avsalu skall enligt femårsplanen öka t. o. m. 50 gånger, så att år 1955 50 000 000 ägg skall kunna saluföras. För närvarande produceras sålunda i Sovjetestland endast 1 000 000 ägg årligen till avsalu. Till jämförelse må nämnas, att 1939 års äggproduktion på Sovjetestlands nuvarande område uppgick till omkring 160 miljoner ägg, varav 29 % exporterades, d. v. s. ungefär 46 400 000 st. Hur många ägg, som allt som allt producerades för att saluföras år 1939, säger inte statistiken, men äggproduktionen till avsalu måste i alla händelser ha varit vida mer än 50 gånger större än nu, eftersom över 46 miljoner ägg kunde exporteras, och följaktligen också större än den för år 1955 planeras.

Desorganisationen inom jordbruket.

Till sist måste med några ord beröras den allmänna desorganisation av jordbruksarbetet, som tycks ha brett ut sig alldeles särskilt under de senaste åren, d. v. s. från tiden för böndernas intvingande i kolchoserna. I oktober 1950 kom på illegala vägar den trovärdiga uppgiften till Sverige, att en del av hö- och spannmålsskörden inte hade blivit inbärgad på kolchosernas ägor utan höll på att ruttna ned. I år har enstaka antydningar av samma innebörd stått att läsa också i »Rahva Hääl» i avsikt att varna för att det, som hände i fjol, skall upprepas i år. I en utsändning till jordbruksarbetarna i Tallinns radio sades det den 7 juni 1951 klart ut, att det varje år händer i anmärkningsvärt stor utsträckning att ängar lämnas obärgade, varför många kolchoser har haft allvarliga svårigheter att klara kreaturen över vintern. I juni i år konstaterade t. o. m. kommunistpartiets centralkommitté i ett mångordigt plenarbeslut: »Man får inte tillåta fjolårets fel och brister att upprepas vid skördearbetenas genomförande, då i enstaka distrikt av vår republik skördearbetet inte var tillfredsställande organiserat genom att de tekniska hjälpmedlen inte ställdes i ordning i rätt tid och kännbara skördeförkluster uppkom på grund av bristande kontroll av deras beskaffenhet. Dessa förluster uppstod huvudsakligen därför, att skördearbetet inte började i rätt tid och fick dra för länge ut på tiden; till följd härav stod säden kvar för länge på fälten och kornen ramlade ur axen; på grund

av oriktig inställning av skördetröskor och tröskverk blev mycken spannmål kvar bland agnar och halm; genom att skördetröskorna tilläts skära för högt eller att säden skars slarvigt med enkla skördemaskiner blev stora mängder ax kvar på åkrarna; vid kärvarnas bindning, vid transporten till sädesstackarna och genom försenad tröskning eller försummat iordningställande av lador och torkningsanordningar uppstod kännbara förluster och skador på spannmålen» (RH den 24 juni 1951). Vidare konstateras i samma plenarbeslut i fråga om innevarande år: »Många ... ledande funktionärer har inte dragit de nödvändiga slutsatserna av misstagen i fjol, då det på grund av foderbrist i många kolchoser förekom att kreaturen dog och djurens produktivitet tvärt minskade.»

Den ledande artikeln i »Rahva Hääl» för den 10 augusti 1951 tillåter oss att draga vissa slutsatser om desorganisationens omfattning. Det heter nämligen där, att man beräknar, att på grund av förra höstens »förluster» i distriktet Paide 2 kg spannmål per kolchosmedlem och normdag (arbetsdag) hade fått dragas in. Eftersom enligt i samma tidning tidigare publicerade uppgifter kolchosmedlemmen för år 1950 fullgjorda normdagar utom annan lön fick i genomsnitt $2\frac{1}{2}$ kg spannmål, innebär detta med andra ord, att närmare hälften av kolchosmedlemmarnas avlöningssäd ruttnade bort på åkrarna. Hade inga »förluster» uppstått, så hade för en s. k. normdag erhållits inte $2\frac{1}{2}$ utan $4\frac{1}{2}$ kg spannmål. Staten tar nämligen genom tvångsförsäljning sin andel av kolchosen utan hänsyn till om säden har kunnat bärgas in eller den ligger kvar på åkrarna och ruttnar.

Och i »Rahva Hääl» för den 11 augusti manar överagronomen i distriktet Paide, M. Karumaa läsarna, att taga lärdom av fjolårets fel och på samma gång för första gången ger en översikt över dessa »fel», d. v. s. över desorganisationens omfattning inom distriktet. Karumaas artikel upplyser oss om, att inte endast hälften av kolchosböndernas avlöningsspannmål utan i många kolchoser t. o. m. hälften av hela skörden blivit kvar på fälten. Han skriver ordagrant: »I fjol uppgick förlusten av spannmål i kolchoserna Ühendus, Suur Võit, Leek m. fl. enligt noggrannare beräkning ända upp till 50 % och på enstaka åkrar till ännu mera ... I flera kolchoser, såsom Kareda, Koit och Tasuja, rasade i blåsten den övermogna rågen på marken, och 4 à 5 centner spannmål per hektar gick förlorade ... Dåligt uppsatta sädesskyllar blev genomblötta, och snart grönskade groddarna på dem ... På grund av bristfällig skötsel och svag kontroll tog spannmålen hetta i flera

kolchoser och började sedan mögla. I enstaka kolchoser, såsom Uus Kevade, Murrang och Ühendus, blev därför en del av spannmålen oanvändbar.»

I »Rahva Hääl» har också om flera kolchoser meddelats, att kor svultit ihjäl på grund av foderbrist i vintras (t. ex. 21 juni och 29 juni i år), vilket redan det ovan citerade plenarbeslutet av kommunistpartiets centralkommitté konstaterade.

Sammanfattning.

Den föregående framställningen har visat, att i Sovjetestland f. n. ungefär en fjärdedel av tidigare odlad åkerjord inte hålles i kultur. Man kunde förmoda, att det vore den sämre delen av åkerjorden, som lagts i träde och som snårskogen fått växa över. Medelskörden borde sålunda på den brukade delen av åkerjorden vara större än medelskörden för hela landet före kriget. Men sovjets egna officiella uppgifter visar motsatsen: medelskörden per hektar är för närvarande betydligt lägre än före sovjetockupationen. Dessutom blir en del av hö- och spannmålsskörden inte inbärgad utan får ruttna på åkrar och ängar. Men en ännu större tillbakagång visar kreatursskötseln. Antalet nötkreatur är mindre än hälften av antalet före ockupationen, och kornas genomsnittliga mjölkavkastning har betydligt sjunkit. Antalet svin är ungefär en tredjedel, får mindre än hälften och höns ungefär en sjättedel av antalet före ockupationen.

Det har redan gått sju år, sedan krig rådde i Estland, och under den tiden borde de förluster, som jordbruket led genom kriget, ha kunnat övervinnas. Men jordbrukets tillstånd tycks för närvarande vara t. o. m. sämre än omedelbart efter kriget, åren 1945 och 1946, då det ännu inte fanns några kolchoser. Därav kan inte någon annan slutsats dragas än, att kollektiviseringen av jordbruket har framkallat hela detta förfall och denna desorganisation, ty den har berövat bönderna, som blivit kolchoss-lavar, deras tidigare arbetsglädje och framåtanda.

Den andra orsaken till jordbrukets desorganisation tycks vara bristen särskilt på manlig arbetskraft. Förhållandevis flera män än kvinnor har flytt till utlandet eller deporterats till Ryssland. Många män har också frivilligt tagit arbete i gruvor och fabriker för att slippa kolchoserna. Tidskriften »Eesti Naine» konstaterade bl. a. nyligen i sitt julnummer i fråga om Abja-distriktet, Estlands mest fruktbara jordbruksområde, att »de flesta kolchosmedlemmar är kvinnor».